

FTAMP 06.56.31

ӨЗІН-ӨЗІ ЖҰМЫСПЕН ҚАМТУДЫ МЕМЛЕКЕТТІК РЕТТЕУДІҢ ШЕТЕЛДІК ТӘЖІРИБЕСІ

Б.Ж. БОЛАТОВА^[0000-0003-1597-0555], **Г.Т. КУНУРКУЛЬЖАЕВА**^[0000-0002-0042-7341]

А.А. БАКУБАЕВА^{[0000-0002-9437-4147]*}

Қ. Жұбанов атындағы Ақтөбе өңірлік университеті, Ақтөбе, Қазақстан

*e-mail: botik1984@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада стандартты емес жұмыспен қамтудың формасы ретіндегі өзін-өзі жұмыспен қамтыған халықтың қызметін заңдастырудың, мемлекеттік реттеудің қажеттілігі негізделеді. Мақаланың мақсаты – әлем елдеріндегі өзін-өзі жұмыспен қамту нарығының жағдайын, реттеу тәжірибелерін талдау, жүргізілген талдау негізінде отандық еңбек нарығын реттеу тетіктерін жетілдіру. Зерттеу барысында өзін-өзі жұмыспен қамту нарығының даму тенденциясы қарастырылып, әлемнің бірқатар елдері бойынша ағымдағы жағдайы зерттеледі. Дамыған елдердің (Ұлыбритания, Америка Құрама Штаттары, Канада) және көрші Ресей Федерациясының еңбек нарығының жағдайына салыстырмалы талдау жүргізілді. Зерттеу барысында шет мемлекеттерде өзін-өзі жұмыспен қамту нарығын мемлекеттік реттеудің негізгі нысаны ретінде салықтық реттеу тетіктері қарастырылатындығы анықталды. оның ішінде кәсіби салық азаматтардың табыс деңгейіне пропорционалды түрде өседі. Талдау негізінде өзін-өзі жұмыспен қамту нарығын мемлекеттік реттеудің Қазақстан Республикасындағы мәселелері келтіріледі. 2019 жылдан бері арнайы салық – бірыңғай жиынтық төлем енгізілгенімен, азаматтарды өзін-өзі жұмыспен қамту деп тану, олардың ерікті түрде бұл салықты төлеуіне қатысты бірқатар проблемалар бар. Жасалған қорытынды мемлекетте қолға алынған салықтық механизмді одан әрі жетілдіру қажеттілігін негіздеуге бағытталған. Зерттеу нәтижелері еңбек нарығын дамыту бағдарламаларын жасақтауда пайдаланылуы мүмкін.

Түйін сөздер: жұмыссыздық, өзін-өзі жұмыспен қамту, жұмыс күші, кәсіби табыс, еңбек нарығы, салық, мемлекеттік реттеу.

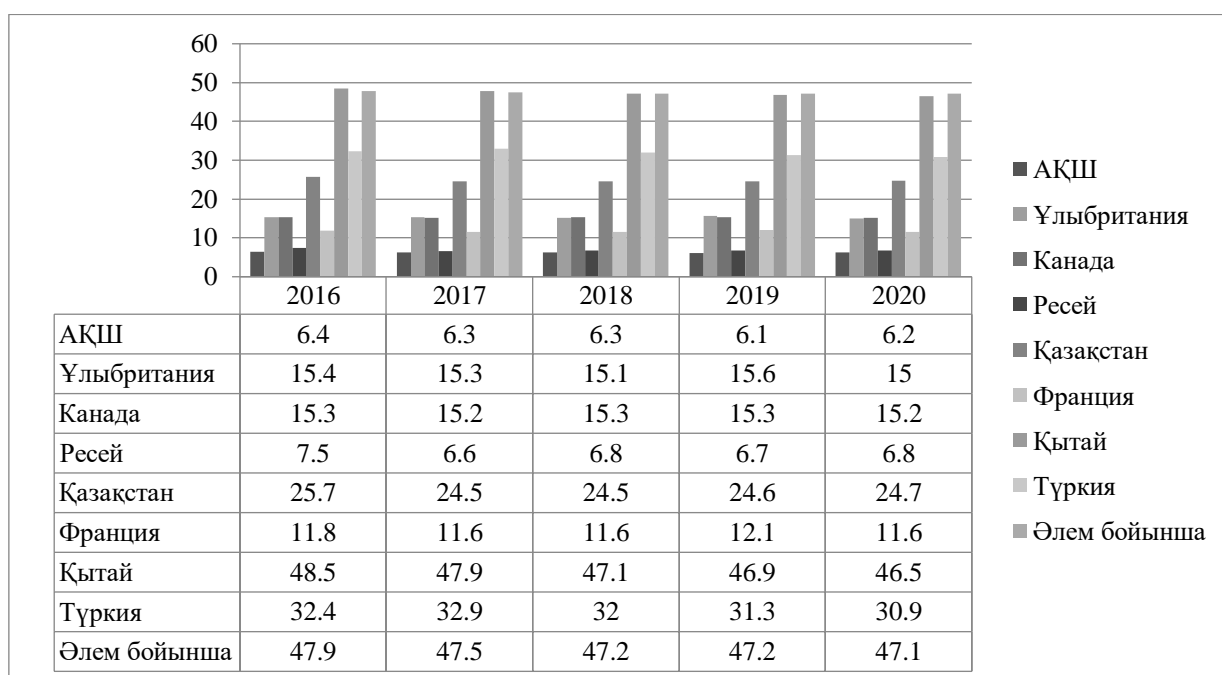
Кіріспе. Бүгін де еңбек нарығының жаңа тенденциясы ретінде стандартты емес жұмыспен қамту формасының кеңеюі байқалады. Үкімет бұл саланы мемлекеттік реттеуде бірқатар қиыншылықтармен кезігеді, себебі олар көбіне ресми ақпараттарда көрініс таппайтын «көлеңкелі» нарықты құрайды. Өзін-өзі жұмыспен қамтыған халықтың бір бөлігі формалды емес негізде жұмыс жасайды, яғни салықтар мен сақтандыру төлемдерін төлемейді. Салдарынан мемлекет мүмкін деген түсімдерді толық алмайды, ал өзін-өзі жұмыспен қамтыған азаматтар әлеуметтік кепілдіктер мен болашақта зейнетақының жоғары мөлшерін алу мүмкіндігінен айырылады.

Соңғы онжылдықта байқалатын қызмет көрсету саласының дамуы өзін-өзі жұмыспен қамту секторының кеңеюіне, халықтың өмір сүру деңгейінің артуына ықпал етті. Мемлекет те

өзін-өзі жұмыспен қамтумен қоса, шағын бизнестің дамуын жұмыссыздықты жою тәсілі ретінде қарастырады. Дамыған елдерде үкімет салықтық саясат арқылы шағын кәсіпкерліктің дамуына жағдайлар жасайды.

Зерттеу әдістемесі. Мақаланың теориялық және тәжірибелік негізі ретінде өзін-өзі жұмыспен қамтудың шетелдік тәжірибесін бойынша ақпараттың мазмұнының ашылу ерекшеліктеріне байланысты көптеген зерттеушілердің еңбектері алынды. Зерттеу барысында оларға сараптамалық әдіс қолданылды.

Талқылаулар мен нәтижелер. Халықаралық еңбек ұйымының мәліметтеріне сәйкес, 2020 жылдың қорытындысы бойынша өзін-өзі жұмыспен қамтығандардың үлесі әлем бойынша 47,1% құрады (1-сурет).

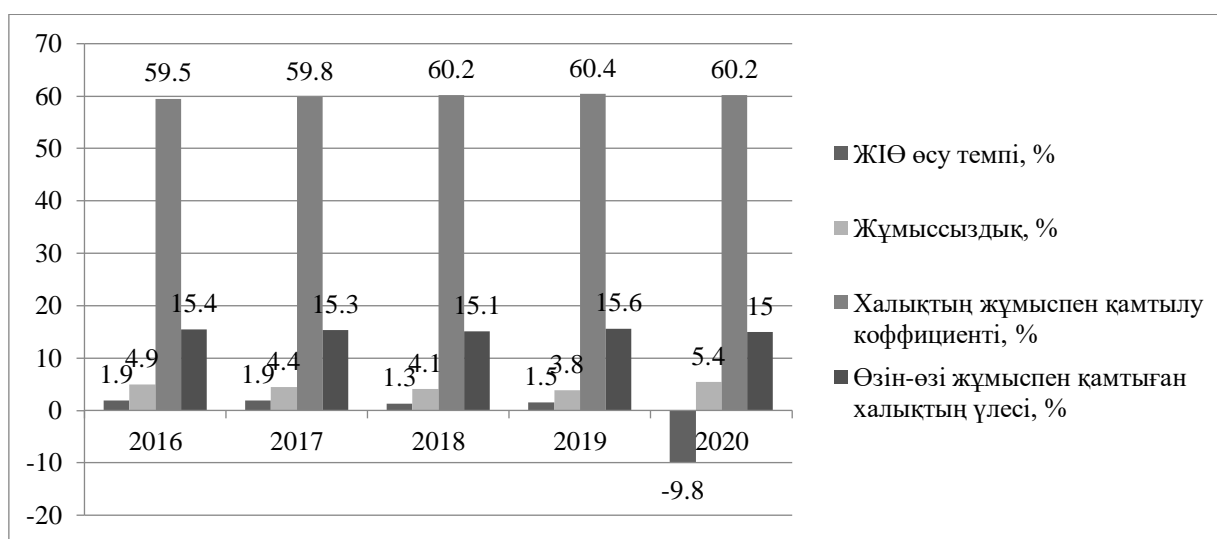
1-Сурет. Әлем елдері бойынша жұмыс күшінің құрамындағы өзін-өзі жұмыспен қамтыған халықтың үлесі, 2016-2020 жылдар

Ескерту: [1] әдебиет негізінде авторлармен құрастырылған.

Даму деңгейлеріне қарай елдер арасында бұл көрсеткіш түрлі дейгейде екенін ескеру қажет. Дамыған елдерде (2020 жылға: Германия – 9,8, АҚШ – 6,2, Ұлыбритания – 15, Швеция – 9,5, Швейцария – 14,6, Франция – 11,6, Жапония – 10,1) жалпы жұмыс күшінің құрамында өзін-өзі жұмыспен қамтыған халықтың үлесі 15%-ға дейін құрайды. Бұл елдердегі жеке кәсіпкерлер мен өзін-өзі жұмыспен қамтығандар категорияларының заңды түрде ажыратылғандығының себебі. Ал дамушы елдерде көрсеткіш 20-40% аралығында, кей елдерде одан да көп шаманы құрайды (Үндістан – 76, Қытай – 46,5, Бразилия – 32,6, Оңтүстік Корея – 24,6, Түркия – 30,9).

Еуропалық жұмысшылардың 14%-ға жуығы өзін-өзі жұмыспен қамтылғандар болып табылады. Олар фриланс мамандарынан бастап үй тазалаушыларына дейін әр түрлі топты құрайды және бүкіл Еуропа елдерінің экономикасында көптеген рөл атқарады. Оңтүстік және Шығыс Еуропада өзін-өзі жұмыспен қамту деңгейі жоғары болғанымен, Солтүстік және Батыс Еуропада жұмыс күшінің өзін-өзі жұмыспен қамту деңгейі төмен. Жаһандану мен технологиялық өзгерістермен қоса басқа да жаһандық трендтер дүниежүзі бойынша еңбек нарығына елеулі ықпал етті. Еуропада бұл кейбір саладағы жұмыс орындарына деген қажеттіліктің жойылуына әсер етіп, жеке сектор жаңа жұмыс орындарын ашуда қиыншылықтармен кезікті.

Ұлыбритания. Ұлыбританияның заңнамасында жұмысшыларды жалдамалы және өзін-өзі қамтығандар бойынша қатаң бөлініс жоқ. Дегенмен, еңбек статусын анықтауға мүмкіндік беретін бірнеше жағдайлар бар. Мысалы, егер азамат компанияға жұмыс істесе, бірақ өзінің құралдарын пайдаланып, қызметкерлерді өз қаржысына жалдаса, ол өзін-өзі жұмыспен қамтығандар категориясына жатқызылады. Десек те, қай жағдай болмасын, еңбек статусын жұмысшы мен жұмыс беруші арасындағы қатынастың бар-жоғы айқындайды. Өзін-өзі жұмыспен қамтыған халық жалпы жұмыс күшінің 15%-ын құрайды (2-сурет).

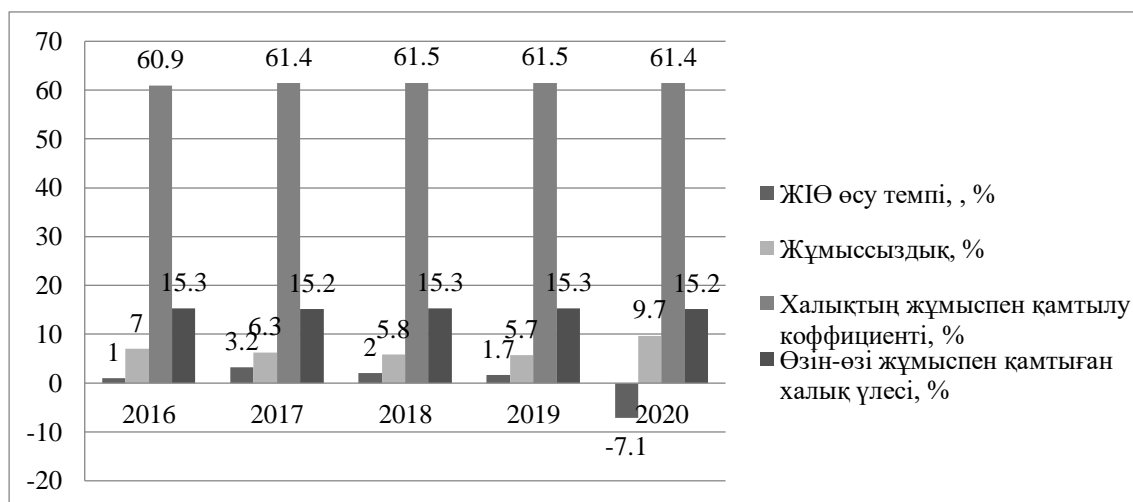
2 – Сурет. Ұлыбритания елінің негізгі көрсеткіштері, 2016-2020 жылдар

Ескерту: [2] және [3] әдебиет негізінде авторлармен құрастырылған.

2-суретте көрсетілгендей, 2020 жылы ЖІӨ деңгейінің өсу темпі теріс көрсеткіште (-9,8%) болған. 2016-2019 жылдар аралығында жұмыссыздық деңгейі қысқарып, оң нәтиже болғанымен, 2020 жылы 1,9% артты. Нәтижесінде жұмыспен қамтылу деңгейі 0,2% қысқарды. Дегенмен, өзін-өзі жұмыспен қамтыған халық үлесі 0,1% артты. Бұл өзгерістер эпидемиологиялық ахуалға байланысты орын алған әлемдік дағдарыстың салдары.

Ұлыбританияда өзін-өзі жұмыспен қамтығандар өздігінен де, серіктестік құрамында да жұмыс жасай алады. Өзін-өзі жұмыспен қамту бизнесті ұйымдастыруға пара-пар. Сол себепті бұл нарықтағы барлық азаматтар жеке кәсіпкер болып саналады. Жеке кәсіпкерлер салықтық реттеу органдарына тіркеліп, жылына екі рет салық төлейді. Мемлекеттік реттеу тәжірибесінде салық мөлшерлемесі барлық жұмыс жасайтын халық үшін бірдей, кәсіпкерлер басқа жұмысшы категориясынан бөліп қарастырылмайды. Салық салынбайтын ең төменгі табыс – 10 600 фунт. Базалық салықтық мөлшерлеме – 20%. Салық салу мөлшерлемесі табыс көлеміне қарай 2-45% шамасында өзгеріп отырады [4].

Канада. Әлем елдері ішінде Канада миграциялық саясаты дамыған, жетілдірілген болып есептеледі. Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымына мүше елдер ішінде жыл сайын Канада біліктілігі жоғары жұмыс күшін иммигрант ретінде қабылдап келеді. Оның басты себептерінің бірі халықтың қартаю тенденциясының орын алуы, салдарынан жұмыс күшінің жеткіліксіздігі. Сол себепті иммиграция кадрларды тартуға, экономикалық өсімді ынталандыруға, әлемдік экономикада алдыңғы орындарды сақтап қалуға ықпал етеді. Үкімет тарапынан да елдің экономикалық, әлеуметтік, демографиялық жағдайын бірқалыпты ұстап тұратын бұл саясат әрі қарай қолдау таппақ. Канаданың еңбек нарығындағы негізгі көрсеткіштеріне салыстырмалы талдау 3-суретте келтірілді.

3 –Сурет. Канада елінің негізгі көрсеткіштері, 2016-2020 жылдар

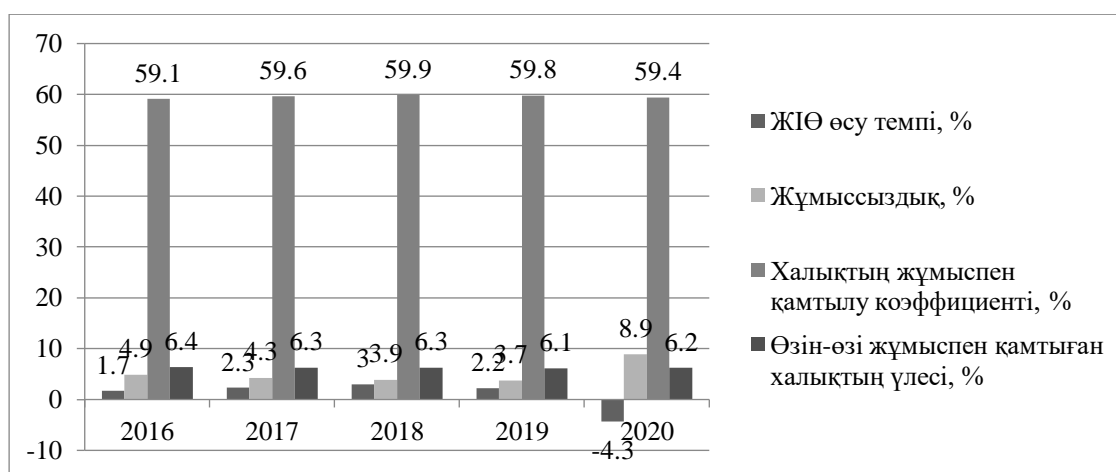
Ескерту: [3] әдебиет негізінде авторлармен құрастырылған.

Ұлыбритания секілді әлемдік дағдарыстан Канаданың да зардап шеккенін көруге болады. ЖІӨ өсу темпі 2017 жылдан бері тек кему тенденциясын көрсетуде. 2017-2020 жылдар аралығында ЖІӨ деңгейі 120%-ға қысқарған. Жұмыссыздық деңгейі 2016-2019 жылдар аралығында 1,3% қысқарғанымен, 2020 жылы 3%-ға артқаны анықталды.

Канадада өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға арналған арнайы иммиграция бағдарламасы бар. Бағдарлама ағылшын тілін меңгерген, өз елінде өзін-өзі қамтыған ретінде екі жылдық жұмыс тәжірибесі бар, өмір сүруге, кәсібін 1 жыл бойы жүргізуге жеткілікті қаражаты бар кез келген елдің азаматына елде тұрақты тұруға құжат алуға мүмкіндік береді. Алайда, рұқсат берілетін өзін-өзі жұмыспен қамтығандардың қызмет түрі шектеулі: фермерлер, мемлекеттің мәдени саласына үлес қосуға ынталы азаматтар (редактор, музыкант, журналист, жазушы, дизайнер, зергер, т.б.).

Өзін-өзі жұмыспен қамтығандар арнайы прогрессивті шкаладағы табыс салығын төлейді: 47 мың долларға дейін 15%, 47-95 мың доллар арасындағы табысқа 20,5%, 95-147 доллар арасында болса 26%, т.с.с. Зейнетақы төлемдері бойынша өзін-өзі қамтығандар өздері жауапты болып келеді және 5700 доллардан асатын табыстың 10,5%-ын зейнетақы қорына аударады. Салық салынатын табысты жалпыға ортақ шығындарды шегеру арқылы азайту мүмкіндігі қарастырылған. Оларға: банктік төлемдер, жол жүру шығыстары, жарнамалық шығыстар, үйден жұмыс жасайтындарға кейбір үй шығыстарын шегеруге болады [5].

АҚШ. Америка Құрама Штаттарында кез-келген адам жеке кәсіпкер, тәуелсіз мердігер, жауапкершілігі шектеулі серіктестіктің мүшесі болса, ол салық салу тұрғысынан өзін-өзі жұмыспен қамтыған болып саналады. Оларға музыкант, дәрігер, жылжымалы мүлік бойынша агенттер, заңгер, бағдарламалық қамтамасыз етуді жасаушылар, т.б. мамандар бола алады. 2020 жылдың қорытындысы бойынша өзін-өзі жұмыспен қамтығандар жұмыспен қамтылған халықтың 6,2%-ын қамтыды (4-сурет).

4 – Сурет. АҚШ елінің негізгі көрсеткіштері, 2016-2020 жылдар

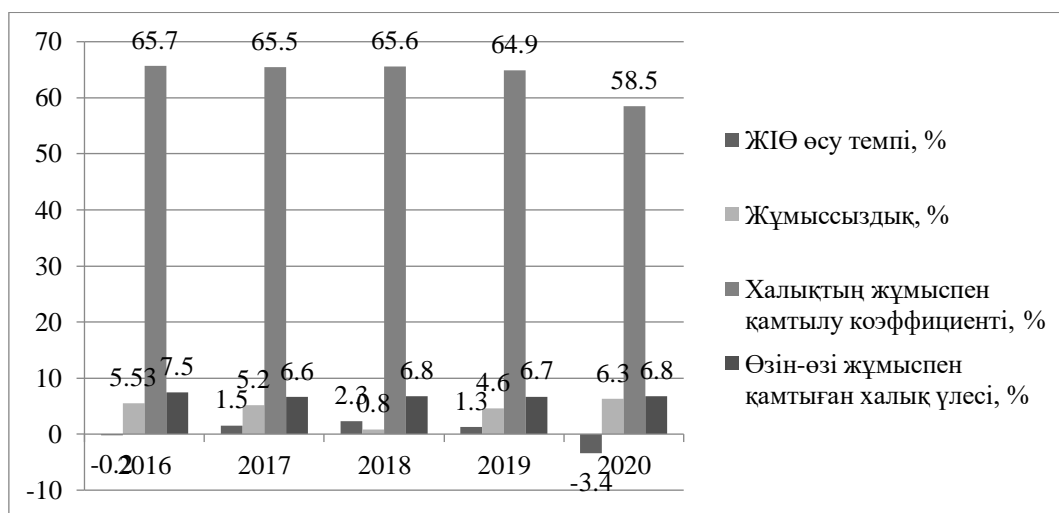
Ескерту: [2] әдебиет негізінде авторлармен құрастырылған

Әлемдік дағдарыс салдары АҚШ-та да өз ізін қалдырғанымен, жұмыспен қамтылу деңгейінде мардымсыз ғана өзгерістер болды. Алайда жұмыссыздық деңгейі 2020 жылы 2019

жылмен салыстырғанда 5,4%-ға артқан. Өзін-өзі жұмыспен қамтылған халық үлесі бірқалыпты деуге болады, көрсеткіш тек 6,1-6,4% деңгейінде өзгеріс отырады.

Өзін-өзі жұмыспен қамтыған ретінде тіркелу үшін салықтық қызметтен сәйкестендіру нөмерін алады. Өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үлесіне кейбір үй жағдайындағы бизнес иелері кіреді. Оларды құқықтық мәртебесі өзін-өзі жұмыспен қамтығандар саласындағы жеке кәсіпкерліктер секілді. Өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үшін медициналық және әлеуметтік сақтандыру жарналарын біріктіретін өзін-өзі жұмыспен қамту салығы бар. Мөлшерлемесі – 15,3%, оның 2,9%-ы медициналық сақтандыруға, 12,4%-ы әлеуметтік жинақ. Одан бөлек өзін-өзі жұмыспен қамтығандар жеке табыс салығын төлейді. Оның көлемі табыс көлеміне тәуелді: табыс 10 мың доллардан асқан жағдайда – 10%, 414 мың доллардан асса – 39,6%, 10 мың доллардан төмен табыста салық төленбейді [4].

Ресей Федерациясы. Ресейде соңғы жылдары халықтың жұмыспен қамтылу деңгейі төмендегенімен, өзін-өзі жұмыспен қамтығандар үлесі бірқалыпты (5-сурет). 2018 жылы қараша айында кей аудандарда (Мәскеу қаласы, Мәскеу облысы, Калужская облысы, Татарстан республикасы) «Кәсіби табыс салығы» арнайы салықтық режимді пайдалану бойынша тәжірибе жүргізу туралы федералды заң қабылданған болатын. Заңға сәйкес, 10 жыл бойы (31.12.2028ж. дейін) мемлекеттік органдарда тіркелу қажеттілігі жоқ жеке кәсіпкерлер арнайы салықтық режим бойынша салық төлейді. 2020 жылдан бастап бұл өзгеріс тағы 19 облысты қамтыды.

5 – Сурет. Ресей Федерациясының негізгі көрсеткіштері, 2016-2020 жылдар

Ескерту: [2] және [6] әдебиет негізінде авторлармен құрастырылған

5-суретте көрсетілгендей, 2018 жылы жұмыссыздық деңгейі ең төменгі мәнге ие болғанымен, 2 жылда 5,5 көрсеткішке артып, 6,3%-ды құрап отыр. Әлемдік дағдарыс салдарынан ЖІӨ өсу темпі 2020 жылы теріс көрсеткішке ие болды. Халықтың жұмыспен

қамтылу деңгейі де 2016 жылдан бері төмендеп келе жатқанын байқаймыз. 2019 жылы өзін-өзі жұмыспен қамтығандарға қатысты қабылданған жаңа салықтық өзгерістер өз тиімділігін толық көрсете алмай, өзін-өзі жұмыспен қамтығандардың тек 0,1%-ға артуын ынталандырды.

Өзін-өзі жұмыспен қамтығандар кәсіби табысқа салынатын салықты төлейді: жеке тұлғамен жұмыс жасайтындарға – 4%, жеке кәсіпкерлер мен ұйымдарға қызмет көрсетушілерге – 6%. Оның ішінде 1,5%-ы міндетті медициналық сақтандырудың Федералды қорына аударылады. Жаңа өзгерістің нәтижесінде өзін-өзі жұмыспен қамтитындар 13%-ды құрайтын жеке табыс салығынан 3 есе төмен салықты төлейді. Салықтық түсімнің негізгі бөлігі (63%) аймақтық бюджетке, қалған 37% міндетті медициналық сақтандыру қорына аударылады [7].

Жобаның арқасында «көлеңкелі» табыста жүрген азаматтарға өзінің қызметін заңдастыруға барлық жағдай жасалған. «Менің салығым» («Мой налог») мобильді қосымшасы арқылы азаматтар онлайн түрде өзін-өзі жұмыспен қамтыған ретінде тіркеліп, бюрократиялық процедураларсыз төлемдерін автоматты түрде есептеп, уақытылы төлеп отыра алады. Осылайша, салықтық жүктеменің азаюы, қосымша әрекетсіз (тіркелу, банк, есеп, декларациямен жұмыс, т.б.) салықты төлеу мүмкіндігі заңды түрде жұмыс жасауға ниеті бар азаматтарды өз қызметін заңдастыруға ынталандырмақ. Жоғарыда аталған заң өзін-өзі жұмыспен қамтылғандарды көлеңкеден шығарып, аймақтық бюджеттердің жүктемесін азайтады.

Талдау нәтижесінде дамыған елдерде өзін-өзі жұмыспен қамтудың дамуына үкіметпен белсенді түрде қолдау көрсетіліп, бірқатар жеңілдіктер жасалғандығын байқаймыз. Еуропа Одағы мен АҚШ-та өзін-өзі жұмыспен қамтығандар іскерлік, әлеуметтік, делдалдық қызмет, сонымен қатар кеңес беру, жарнамалау, бөлшектеп сату, франчайзинг негізіндегі қызмет, т.б. қызметтерді көрсетеді. Жүргізілген талдауда дамыған елдерде өзін-өзі жұмыспен қамтылған халықтың қызметі арнайы салық түрлерімен реттеліп отырылатынын байқауға болады.

Қорытынды. Қазақстанға қатысты қарастыратын болсақ, өзін-өзі жұмыспен қамтылған халық туралы құқықтық негіздегі түсінікті қалыптастыру енді қолға алынып келеді. Мемлекет алдында тұрған маңызды міндеттердің бірі өзін-өзі жұмыспен қамтылғандардың қызметін заңдастыру болып табылады. Қоғамдық қатынастарды құқықтық реттеудің тиімді механизмі экономикада сапалы сілкініс тудыруға, мемлекетпен екіжақты, сенімді қарым-қатынасты қалыптастыруға ықпал етеді. Экономиканың негізгі құраушысы болып табылатын өзін-өзі жұмыспен қамту нарығын реттеу де кезекті мәселеге айналды.

Қазақстанда ресми жұмыспен қамтылғандардың ішінде 27,4%-ы өзін-өзі жұмыспен қамтыған халыққа тиесілі. Олардың дәстүрлі қызмет саласы құрылыс, жөндеу жұмыстары,

сауда, қызмет көрсету, оқыту, т.б. қамтиды. Олардың табыс көлемі де 30-300 мың аралығында құбылмалы. Табыс көлеміне қарай: кедейлікке жақын, орта табыстағылар және 150 мыңнан жоғары табыстағылар. Халықтың бұл үлесі заңды қызметке тіркелмеген, еңбек саласындағы әлеуметтік кепілдіктерге ие бола алмайды және көп жағдайда зейнетақылық аударымдары жоқ. Оның себептері ретінде бюрократиялық механизмдер, салықтан жалтару, тиісті заңнамалық міндеттемелердің болмауы, зейнетақы аударымдардың аз мөлшерінен болашақта қажет деп таппауы болады.

ҚР Тұңғыш Президенті Н.Назарбаевтың 2018 жылғы «Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері» атты Жолдауында өзін-өзі жұмыспен қамтылғандардың қызметін заңдастыру мәселесі көтерілген болатын [8]. Осының негізінде бірқатар өзгерістер енгізіліп, 2019 жылдан бастап өзін-өзі жұмыспен қамтылғандар үшін «Бірыңғай жиынтық төлем» жаңа салығы енгізілді. Аталған өзгеріс нәтижесіз жұмыспен қамтылғандарды «көлеңкеден» шығаруға, олардың қызметін заңдастыруға, еңбек нарығын толық талдауға және оларға мемлекеттік қолдау шараларын жүйелендіруге мүмкіндік тудырды.

Бірыңғай жиынтық төлем – бұл зейнетақы, салық, медициналық сақтандыру және әлеуметтік төлемдерді біріктіретін, өзін-өзі жұмыспен қамтыған халыққа арналған арнайы төлем. Оның мөлшерлемесі тұрақты: астана, облыс орталықтары мен ірі қалалар үшін – 1 АЕК, шағын елді мекендер үшін 0,5 АЕК. Ол айына 1 рет төленеді және оның 1/10 бөлігі – салық, 2/10 бөлігі – әлеуметтік сақтандыру, 3/10 бөлігі – зейнетақы, 4/10 бөлігі – медициналық сақтандыруға аударылады. Сонымен қатар, технологиялық даму қарқыны өршіген кезеңде, халыққа өзін-өзі жұмыспен қамтыған ретінде тіркелу, тиісті төлемдерді төлеу және салықтық органдармен еш қиындықсыз байланысатын тетіктерді жетілдіру қажеттілігі туындайды.

Ұзақ уақыттан бері өзін-өзі жұмыспен қамтығандар экономиканың формалды емес секторында, ешқандай салықтар мен әлеуметтік төлемдер жасамай қызмет етті. Оның бірқатар теріс салдары да бар: тиісті статусының болмауынан заңсыз қызметі үшін қылмыстық жауапкершілікке тарту қаупі, банктен несие ала алмау, заңды тұлғалармен жұмыс жасаудағы қиыншылықтар, т.б.

Қазіргі таңда өзін-өзі жұмыспен қамту әлем елдерінің барлығында дерлік кездеседі және оның жылдам таралуы мемлекеттік органдар тарапынан реттеу мен бақылау бойынша тиісті шаралардың қолданылуын талап етеді. Бұл жағдайда қызметті құқықтық негізде реттеу мәселесі өзекті: бір жағынан мемлекеттің салықтық түсімдерді алуы, екінші жағынан өзін-өзі жұмыспен қамтығандардың кәсіпкерлік құқықтарының қорғалуы мен әлеуметтік қамтамасыз етілуі. Батыс Еуропа мен АҚШ елдерінде өзін-өзі жұмыспен қамтыған халық пен мемлекет

арасындағы қатынасты реттеу бойынша тиімді қадамдар жасалып, бұл мәселе шешімін тапқан болып саналады.

Әдебиеттер тізімі

1. Official statistics of the World Bank organization. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.SELF.ZS?locations=CA-KZ> (date of request: 18.01.2021)

2. Official statistics from the Office for National Statistics of the United Kingdom. Retrieved from <https://www.ons.gov.uk/> (date of request: 23.01.2021)

3. Мировой атлас данных: мировая и региональная статистика, национальные данные, карты и рейтинги [Электронный ресурс]. - URL: <https://knoema.ru/atlas> (дата обращения: 21.01.2021)

4. Кострова Ю.Б., Шибаршина О.Ю. Анализ подходов к регулированию самозанятости населения: российский и международный опыт // Экономика труда. – 2018. - №4. – с. 1137-1146.

5. Warren Orlans Self employed taxes Canada – Rates and Guide. Retrieved from <https://www.wealthsimple.com/en-ca/learn/self-employed-taxes-canada#:~:text=For%202020%2C%20self%2Demployed%20Canadians,to%20a%20maximum%20of%20%245%2C796.00> (date of request: 20.01.2021)

6. Федеральная служба государственной статистики Российской Федерации [Электронный ресурс]. - URL: <https://rosstat.gov.ru/accounts> (дата обращения: 19.01.2021)

7. Скруг В.С. Регулирование процесса легализации налогообложения доходов самозанятых граждан в Российской Федерации на современном этапе // Экономика труда. – 2019. - №1. – с. 535-552.

8. Қазақстан Республикасының Тұңғыш Президенті Н.Назарбаевтың 2018 жылғы Қазақстан халқына арналған Төртінші өнеркәсіптік революция жағдайындағы дамудың жаңа мүмкіндіктері Жолдауы. - URL: https://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/kazakstan-respublikasynyn-prezidentin-nazarbaevtyn-kazakstan-halkyna-zholdauy-2018-zhylgy-10-kantar (жүгінген күні: 17.01.2021)

References

1. Official statistics of the World Bank organization. Retrieved from <https://data.worldbank.org/indicator/SL.EMP.SELF.ZS?locations=CA-KZ> (date of request: 18.01.2021)

2. Official statistics from the Office for National Statistics of the United Kingdom. Retrieved from <https://www.ons.gov.uk/> (date of request: 23.01.2021)

3. Mirovoj atlas dannyh: mirovaya i regional'naya statistika, nacional'nye dannye, karty i rejtingi [World data atlas: world and regional statistics, national data, maps, rankings]. Retrieved from <https://knoema.ru/atlas> (date of request: 21.01.2021) [in Russian]

4. Kostrova U.B., Shibarshina O.U. (2018) Analiz podhodov k regulirovaniyu samozanyatosti naseleniya: Rossijskis i mezhdunarodnyj opyt [Analysis of approaches to self-employment regulation: Russian and international experience], Ekonomika truda. [in Russian]

5. Warren Orlans Self employed taxes Canada – Rates and Guide. Retrieved from <https://www.wealthsimple.com/en-ca/learn/self-employed-taxescanada#:~:text=For%202020%2C%20self%20employed%20Canadians,to%20a%20maximum%20of%20%245%2C796.00> (date of request: 20.01.2021)

6. Federal'naya sluzhba gosudarstvennoj statistiki Rossijskoj Federacii [Federal state statistic service of Russian Federation]. Retrieved from <https://rosstat.gov.ru/accounts> (date of request: 19.01.2021) [in Russian]

7. Skrug V.S. (2019) Regulirovanie processa legalizacii nalogooblazheniya dohodov samozanyatyh grazhdan v Rossijskoj Federacii na sovremennom etape [Regulation of the process of legalization of taxation of income of self-employed citizens in the Russian Federation at the present stage], Ekonomika truda. [in Russian]

8. Kazakhstan Respublikasynyn Tungysh Prezidenti N. Nazarbayevtin 2018 zhylygy 10 kantardagy Kazakhstan halkyna arналған Tortinshi onerkasiptik revoliuciya zhagdajyndagy damudyn zhana mumkindikteri Zholdauy [State of the Nation address by the first president of the Republic of Kazakhstan N. Nazarbayev from January 10, 2018 New opportunities under the fourth industrial revolution]. Retrieved from https://www.akorda.kz/kz/addresses/addresses_of_president/kazakhstan-respublikasynyn-prezidenti-n-nazarbaevty-n-kazakstan-halkyna-zholdauy-2018-zhylygy-10-kantar (date of request: 17.01.2021) [in Kazakh]

ЗАРУБЕЖНЫЙ ОПЫТ ГОСУДАРСТВЕННОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ САМОЗАНЯТОСТИ

Б.Ж.БОЛАТОВА, Г.Т. КУНУРКУЛЬЖАЕВА, А.А.БАКУБАЕВА *

Актыбинский региональный университет им. К.Жубанова, Актобе, Казахстан

*e-mail: botik1984@mail.ru

Аннотация. В статье обосновывается необходимость легализации, государственного регулирования деятельности самозанятого населения, как одной из форм нестандартной занятости. Цель статьи – анализ состояния рынка самозанятости, практики регулирования в странах мира, совершенствование механизмов регулирования отечественного рынка труда на основе проведенного анализа. В ходе исследования рассматриваются тенденции развития рынка самозанятости и изучается текущее состояние по ряду стран мира. Проводится сравнительный анализ состояния рынка труда развитых стран (Великобритания, США, Канада) и соседней Российской Федерации. В ходе исследования установлено, что в качестве основной формы государственного регулирования рынка самозанятости в иностранных государствах рассматриваются механизмы налогового регулирования. В том числе налог на профессиональный доход будет расти пропорционально уровню доходов граждан. На основе анализа приводятся вопросы государственного регулирования рынка самозанятости в Республике Казахстан. Несмотря на то, что с 2019 года введен специальный налог – единый совокупный платеж, существует ряд проблем с признанием граждан самозанятыми, с их добровольной уплатой данного налога. Сделанный вывод направлен на обоснование необходимости дальнейшего совершенствования налогового механизма, принятого в государстве. Результаты исследования могут быть использованы при разработке программ развития рынка труда.

Ключевые слова: безработица, самозанятость, рабочая сила, профессиональный доход, рынок труда, налоги, государственное регулирование.

FOREIGN EXPERIENCE OF STATE REGULATION OF SELF-EMPLOYMENT

B.ZH.BOLATOVA, G.T. KUNURKULZHAYEVA, A.A. BAKUBAYEVA *

K. Zhubanov Aktobe regional university, Aktobe, Kazakhstan

*e-mail: botik1984@mail.ru

Abstract. The article analyzes the need for legalization, state regulation of the activities of the self-employed population. The purpose of the article is to analyze the state of the self-employment market, regulatory practices in the countries of the world, and improve the mechanisms for regulating the domestic labor market based on the analysis. The study examines the trends in the development of the self-employment market and examines the current state in a number of countries around the world. A comparative analysis of the state of the labor market of developed countries (Great Britain, USA, Canada) and the neighboring Russian Federation is carried out. The study found that the mechanisms of tax regulation are considered as the main form of state regulation of the self-employment market in foreign countries. The

tax on professional income will grow in proportion to the level of income of citizens. Based on the analysis, the issues of state regulation of the self-employment market in the Republic of Kazakhstan are presented. Despite the fact that a special tax – a single aggregate payment – has been introduced since 2019, there are a number of problems with the recognition of citizens as self-employed, with their voluntary payment of this tax. The conclusion is aimed at substantiating the need for further improvement of the tax mechanism adopted in the state. The results of the study can be used in the development of labor market development programs.

Keywords: unemployment, self-employment, labor force, professional income, labor market, taxes, state regulation.